

A
PÁRIZSI
MASZKÉSZÍTŐ

TABEA KOENIG

A

PÁRIZSI
MASZKKÉSZÍTŐ

KOSSUTH KIADÓ

A kiadás alapja:
Tabea Koenig: *Die Maskenbilderin von Paris*
Aufbau Verlag GmbH & Co. KG, Berlin 2021

FORDÍTOTTA

Tuza Csilla

SZERKESZTETTE

Tóth Emese

BORÍTÓTERV

U1 Berlin, Patrizia Di Stefano

ISBN 978-963-544-689-6

Minden jog fenntartva

© Aufbau Verlage GmbH & Co. KG, Berlin 2021
(Published with Aufbau Taschenbuch; „Aufbau Taschenbuch”
is a trademark of Aufbau Verlage GmbH & Co. KG)

© Kossuth Kiadó 2022

© Hungarian translation Tuza Csilla 2022

Borítóképek © Trevillion Images, Cultiris Kulturális Képgyűjtemény

*Nagyapámnak, Marcel Banznak.
Neked biztosan tetszett volna a történet.*

PROLÓGUS

Párizs, 1917. január

Ébredés után Valérie néhány másodpercre mindig elfelejtette a háborút. A kegyelmes ébredés másodpercei voltak ezek – a mindenhol jelen lévő aggodalom nélkül, amely tüzes vas-ként égett a lelkébe. De a pillanat nem maradt vele. Ugyanolyan gyorsan tűnt el, mint a takaró alatti melegség. A szén ritka volt ezekben a napokban, így aki nem akart megfagyni, az télikabátban aludt.

Borzongva gyújtott gyertyát. A fény hosszú árnyékot vetett, és eltorzította a Szajna bal partján, a Boulevard Saint-Germainen lévő kis szoba bútorainak árnyékát.

Ez az utca egykor művészekkel, irodalmárokkal, világcsavargókkal volt tele, akik késő estig kurjongattak, miközben a Les Deux Magots-ból vagy a Café de Flore-ból tántorogtak kifelé, és a levegő cigarettáik füstjétől volt terhes. Ma azonban nem a cigaretták parazsa, hanem a telihold világított a ködben, akárcsak egy gázlámpa. Valérie a bezárt ablaktáblákon át is kivette a fényét.

Az utóbbi hónapokban megtanulta, hogy sokféle csend létezik. Békés csend, tűnődő csend, nyomasztó csend... és néha halálos is lehet a csend.

A lány az ablaküveghez nyomta az orrát: a lélegzete párányi ovális párát rajzolt az ablakra. Mikor látott utoljára ilyen gyönyörű holdat? Mikor látott egyáltalán bármit, ami szép volt? Megkockáztassa az ablakzár kinyitását, hogy közelebbről csodálhassa a holdat? Először el kell oltania a gyertyát. Párizs a fény városa? Ez már a múlté. Aki nem tartotta be az elsötétítést, azt megbüntették, és rossz hazafinak bélyegezték.

Megnedvesítette az ujját, és eloltotta a gyertyát. A füst szaga rövid időre belengte a szobát. Azután felnyitotta az ablaktáblákat és lenézett az alvó városra.

Őrjárat vonult az utcán. A férfiak csizmája monoton ütemben taposta a friss havat, azután már semmi nem hallatszott. Ismét csend volt. Miféle csend ez? Valérie hallgatózott, majd megkönnyebbülten felsóhajtott. Békés csend. Mintha nem is lenne szenvedés a földön, mintha ez a felfrisülés pillanata lenne.

Szinte hallotta a város lélegzetvételét. Mintha egy régi kísértet járna a falak között, amely kérlelhetetlen maradt, habár már évszázadok óta porlad. Egy kísértet, amely már sok borzalmat átélt, mégsem lehet elkergetni. Egy nap majd diadalmaskodik azon is, ami mostanában történt?

Még nem sejtette, hogy e látszólag békés csend valójában vihar előtti csend. Az eget figyelte. Tudatosult benne a távolság, mely kislányától, Julie-től elválasztotta, aki biztonságban élt vidéken, és nem tudott semmit a mamájáról, aki Párizsban nap mint nap a túlélésért küzdött. Julie-ről más is eszébe jutott, amitől úgy elszorult a torka, hogy alig

kapott levegőt. Ha Gabriel még élne, ugyanígy az égre nézne, és rá gondolna? Vagy a csillagokból néz le rá, mint oly sokan, akik az elmúlt két és fél évben elestek a lövészárkokban?

Amikor imára kulcsolta kezét, égett a szeme.

– Gabriel, akárhol is vagy, Isten adjon...

Összerezzen a hatalmas dörrenésre. Zeppelin!

A szívverése felgyorsult, a mellkasából félelem sugárzott fel a koponyájába, és megbénította. Már a tapasztalata alapján cselekedhetett volna, de a félelem megakadályozta, hogy tisztán gondolkodjon. Ott, ahol felnőtt, éjszaka csak a farkasok üvöltöttek. De Párizsban, 1917 januárjában a német repülőegységek bombái süvítettek.

Nem vesztegethette az időt. Sietve feltépte az ajtót.

– Apollinaire, ébredj! Megint kezdődik!

Ezzel a felkiáltással a barátja mellett termett, és megrázta a vállát.

– Apollinaire!

A férfi álomittasan pillantott fel rá.

– Mi van?

A szirénák üvöltése, a rémült szomszédok kiáltásai és a bombabecsapódások távoli zaja nem igényelt további magyarázatot. Az egész ház megrázkódott, mintha csak egy babaház lenne. Valérie megragadta Apollinaire kezét. Bemásztak az ebédlőasztal alá.

– Ezt jelenti a tetőtéri lakásod: ha eltalálják a házat, mi halunk meg először – mondta Valérie kicsit később.

Apollinaire előhúzott egy szivart.

– Viszont nem leszünk élve eltemetve.

– Akkor is gyűlölöm. Gyűlölöm azt az ösztönös érzést, hogy ki kell rohannom az utcára, pedig ott sokkal veszélyesebb lenne.

Meghúzta a laposüveget, és köhögött.

– Lassan, kicsike!

Apollinaire kivette a kezéből az üveget, és ő is ivott belőle. A pálinka megnyugtatta az idegeiket. Mennyi ideje kúszolnak az asztal alatt? Húsz perce? Harminc? Valérie tudta, hogy a zeppelinek nem okoznak nagy károkat, mert kis teherbíró képességük miatt nem tudnak sok bombát szállítani. De ijesztő volt a gondolat, hogy az éjszakai égbolton a fejük felett lebegnek a halál eme néma követői. És közel voltak, nagyon közel, annyira, hogy a fülsiketítő robbanás egyszer megremegtette a szekrényben az edényeket, és a mennyezetről lehullott a vakolat.

Valérie behunyta a szemét.

– Nemrég hallottam, ahogy egy szomszédasszony mesélte, szinte ájultnak érzi magát a légitámadások alatt. Azt mondta, semmi egyebe nem maradt, mint hogy magához szorítsa a kisbabáját. Az a gondolat vigasztalja, ha meghalnak, legalább mind együtt lesznek.

– Mi is csinálhatnánk kisbabát – mondta Apollinaire nyíltan.

– Guillaume Apollinaire! Na de kérlek!

Apollinaire nevetett – szinte vidáman, ezen a félelmetes órán. Közben félrecsúszott a fején a kötés, amelyet a nyilvánosság előtt is büszkén viselt. Alatta rettenetes sérülés rejtőzött, amely soha nem gyógyult be rendesen. Költőibb módon nem is történhetett volna: egy költő, aki a lövészárokban a *Mercure de France*-ot olvasta, miközben egy gránátszilánk a sisakján át a koponyájába fúródott. A követ-

kező héten ismét operáció várja Val-de-Grâce katonai kórházában. Habár a sérülése nyomorékká tette, mégsem hagyott fel a jövője tervezésével. Elkapta a harci láz, és sokkal nehezebb volt ebből kigyógyítani, mint az influenzából.

– Azt kívánom, bárcsak ne mennél el!

Valérie tudta, hogy nem jutnak el hozzá a szavai. Egy lengyel gondolkodását, aki a hadügyminisztériumnál honosította magát, nem lehet megváltoztatni. A nőktől is elvárták, hogy hozzájáruljanak a morál emeléséhez. Egy olyan kötelesség, amelyet Valérie egyfolytában elmulasztott, valahányszor megpróbálta kigyógyítani a szeretett férfiakat hazafias buzgalmukból.

– Apollinaire, te voltál az első barátom, amikor idejöttem, ha történne veled valami...

– Ne pazarold a könnyeidet, amíg ez meg sem történt. Még olyan fiatal vagy. Én ezzel szemben most dicsőséget és becsületet aratok. Olyasmit, amit íróként majdnem húsz éven át hiába hajszoltam.

Hihetetlen kijelentés. Apollinaire nem volt olyan sikertelen, mint állította. Felemelte az asztalterítőt, és kikémlelt az ágy felett lógó expresszionista festményre – múzsájának és volt szerelmének, Marie Laurencinnek az ajándékára. A kép barátai körében ábrázolta Apollinaire-t. Rousseau és Modigliani is megfestette már. És két hete, szilveszterkor Picasso is rendezett egy ünnepséget Apollinaire túlélésének és katonai kitüntetésének alkalmából, továbbá hogy új verseit méltassa. Igenis ő valaki. Szavának súlya van a Szajna bal partján.

De Valérie nem volt ostoba. Tudta, nem kényszerítheti maradásra.

– Akkor legalább ígérd meg, hogy nem halsz meg!
– Egyszer mindenkinek meg kell halnia – bölcselkedett Apollinaire. – De megígérem, ez nem a háborúban fog megtörténni.

Valérie már a gondolatra is rosszul lett, hogy Apollinaire egyszer kilép az életéből.

– Visszatérve az ajánlatodra... – változtatott mosolyogva témát.

– Vicc volt, ugye, tudod?

Természetesen tudta. Szeretettel nézett Apollinaire bar-na szemébe, és hüvelykujjával megsimogatta az állát. A nők kedvencének hírében állt a férfi. Ki lepődött volna meg ezen? Aki újra kiadta de Sade márki műveit, mert felismerte bennük a nők szexuális felszabadítását, az biztosan kiváló szerető. De Valérie-hez egy ujjal sem nyúlt.

Valérie gyakran beszélt a bombatámadások idején. Így gyorsabban telt az idő, és nem érezte úgy, hogy a halálra vár. Minél jobban elmerült egy beszélgetésben, annál kevésbé számított a környezet. És rengeteget segített neki, hogy Apollinaire-rel szerelmi ügyekről is beszélhetett.

– Meg kell különböztetni a szerelmet és a testi vágyat. Gyakran voltam szerelmes, istenítettem nőket, anélkül hogy testileg is egyesültünk volna. Hosszú távon ez tartósabb viszonyt jelent.

Ez különleges bók volt: annyira fontos neki Valérie, hogy nem kezdett viszonyt vele.

– Meg tudom hódítani a nőket, de nem tudom őket megtartani. Már ezerszer is darabokra tört a szívem, eggyel több vagy kevesebb igazán nem számít. De egy Valérie Massé vagy teljesen megnyitja a szívét, vagy sehogy. Agyon kellene löni azt, aki elnyeri a bizalmad, és azután visszaél vele. Ezt

a felelősséget nem vehetem magamra, ehhez túlságosan nagyra becsüllek.

Valérie szerette őt nyíltságáért, sztoicizmusáért pedig még jobban.

Megkönnyebbülten állapította meg, hogy a robbanások lassan elhalkulnak.

– Mit gondolsz, meddig tart még?

– Ha csak zeppelinek, akkor nemsokára vége.

– Nem, ez az egész. A háború. Vége lesz valaha?

Apollinaire oldalra billentette a fejét, mintha nem értené a kérdést.

– Hiányzik a régi életed, *ma chère?*

Valérie elgondolkodva rázta a fejét.

– A béke igen, a többi nem.

Szeme elködösült, mintha a múlt képeit idézné fel.

Képeket, amelyekre nem akart emlékezni. Már majdnem öt éve. Egy fél évtized, de olyan érzés fogta el, mintha csak tegnap történt volna. Ha Gabrielre gondolt, még mindig friss volt a seb. Kétszer hagyta el. Először Claudine kedvéért, azután a háborúért. Ugyanaz a fájdalom volt, amely ébredés után minden reggel rátalált.

Ismét Apollinaire szavai jutottak eszébe. *Egy Valérie Massé vagy teljesen megnyitja a szívét, vagy sehogy.* Istenem, már régen nem tudja megnyitni! Már régen elvesztette.

1. RÉSZ

ÖT ÉVVEL KORÁBBAN

1912–1914

1. FEJEZET

Cherbourg, 1912. április

– Te jó ég! Nézd meg, Jules!

Valérie úgy csodálkozott, mint egy gyerek, amikor iker-testvérevel felnézett a kikötőben a nagy hajóra. Volt benne valami tiszteletet parancsoló. Királynőként trónolt a cherbourg-i kikötő vizén, négy kéménye a szürke égre meredt. Valérie szorosan fogta a kalapját, mert még elég friss, szinte télies szél fújt. Csak egy csepp csalódás fogta vissza örömét.

– Kár, hogy olyan messze van. Szívesen megnéztem volna közelebbről.

– Tartania kell a távolságot, Val. A *Titanic* óriási, ha közvetlenül a kikötőben horgonyozna, a szívóhatása kárt tehetne a kisebb hajókban.

Valérie méterről méterre végigjáratta szemét a luxuszörsön, mert örökre meg akarta őrizni ezt a pillanatot. Nagyjából háromszáz utas szállt a hajóra, akiket ellátóhajók vittek a fedélzetre. Az utaslistán szerepelt – ezt Valérie pontosan tudta, mert olvasta az újságban – a milliárdos, IV. J. J. Astor

és felesége, Madeleine, akik befejezték normandiai körutazásukat, és most visszatérnek New Yorkba. Mennyire irigyelte őket Valérie ezért az utazásért! És mily kevésbé tudta megérteni, hogy két tucat utas partra szállt Cherbourgban, mert csak a Csatornán akartak átkelni.

Elandalodva hallgatta a hullámok csapkodását, és érezte a só ízét a nyelve hegyén. Szívesen jött ide vázlatokat készíteni, hogy megörökítse a kikötő életét. Szerette a nyüzsgést, a matrózok kiabálását, a dokkmunkások lármáját, amikor ládákat cipeltek és árut rakodtak. Ma ők is gyakrabban néztek a tenger felé, mint amennyire az a munkavezetőknek tetszett.

– Egy napon elmegyek Amerikába a *Titanickal* – határozta el.

– Amerikába? Azt hittem, Párizsba akarsz menni – kiabálta Jules a szélbe.

– Természetesen, de az embernek tudnia kell, mit akar elérni az életben.

Leendő művésznövendékként nagyon is tisztában volt kiváltságos helyzetével. Nem sok nőnek adatott meg a tanulás lehetősége. Vagy a szülők nem támogatták, vagy az akadémiák nem engedték falaik közé a lányokat. De azért akadt néhány kivétel. A Colarossi magánakadémia a luxembourg-i kerületben az egyik ilyen kivétel volt. Már a szülei is ott tanultak, és Valérie tőlük örökölte a művészet szeretetét. Hogyan tagadhatták volna meg a lányuktól, hogy a nyomukba léphessen? Végül is születése óta a festék, a terpentín és a modellgipsz illatát lélegezte be. Valérie szerette, ha létrehozhat valamit. Már amikor kinyitotta a festéktubust, és elkeverte a színeket, amikor a spatulával alapozni kezdte a festményt, és az anyag illata

bekúszott az orrába, a lányt boldog békesség töltötte el. A műveivel képes volt kifejezni azt, amit szavakkal nem tudott elmondani. Az anyja már a bölcsőben megtanította, hogyan kell bánni az ecsettel, de a tehetségét, amely most még csiszolatlan gyémánthoz hasonlított, Párizsban kell tökéletesítenie. Raduille peremén, az erdő mellett volt egy kis műterme, eredetileg az anyja tánc- és festőstúdiója. Madame Massé különösen akkor profitált belőle, amikor a gyerekei még kicsik voltak, és ő ezen a nyugodt helyen remekül koncentrálni tudott. Később szívesen dolgozott a nagy házban, és Valérie megkaphatta a műtermet. Ezt a helyet egyedül csak ő uralta, egyes-egyedül csak ő létezett benne, és elfeledkezhetett a világról. Fontos volt, de egyáltalán nem magától értetődő, hogy egy nőnek legyen saját szobája. Néha eladta a piacon a képeit és a szobrait. Az agyagfigurái nagy sikert arattak a szomszédságban.

Legszívesebben gipszszobrokkal foglalkozott. Ha nem gipsszel dolgozott, akkor festett, ha pedig nem festett, akkor korongozott. A szülei elvárták, hogy járuljon hozzá anyagilag a tanulmányaihoz. Ezért heti három napot dolgozott kézbesítőként Monsieur Pigalle-nál a postán, a biciklijével és egy zsák levéllel vonult végig a falvakon.

De nem csak neki voltak tervei. Jules továbbment.

– Gyere. Megmutatom neked a kórházat!

Maguk mögött hagyták a luxushajót, befordultak a Rue de l'Abbaye-ba, és máris a Tengerészeti Kórház előtt álltak. Egy horgonyt ábrázoló címer lengedezett a kovácsoltvas kapu felett. A mellette lévő egyetemen kezdi meg nyáron Jules az orvosi tanulmányait.

Már akkor is állt itt egy katonai kórház, amikor Cherbourg az Első Császárság idején kikötővárossá fejlődött, de

csak III. Napóleon alatt avatták fel. Világos kövekből épült a figyelemre méltó épületegyüttes, melynek magas, fehér ablakai messziről látszottak. Tiszta, egyenes kavicsút vezetett a bejáratig, a parkot rózsabokrok és pálmák szegélyezték.

Valérie-t az izgalom hullámai öntötték el.

– Nem hihetetlen, milyen nagy változások előtt állunk? Nemsokára ezekben a termekben fogsz járnai, azután pedig jobbá teszed a páciensek életét.

Jules zavartan legyintett.

– Előbb még áttanulom az éjszakákat, az orvosok kifu-tófiúja leszek, és veszekszem a nővérekkel az ágytálakon.

– Mindez hozzátartozik, de tudom, hogy képes vagy rá.

Valérie már sokszor átélte, hogy Jules a legkaotikusabb helyzetben is nyugodt maradt, gyorsan és hidegvérrel reagált. Az orvostudomány iránti érdeklődését egy gyerekkori esemény ébresztette fel, amikor az apja leejtett egy üveg bort a padlóra. Az üveg széttört, és a szilánkok megsebesítették a lábát. Az akkor tízéves Jules talpraesetten segített az apjának a seb ellátásában és bekötözésében, miközben az anyja majdnem elájult.

Valérie a bátyjához fordult, és hangulata megváltozott. Ismét jelentkezett az a kellemetlen érzés a gyomrában, amit már egy ideje mindig érzett, valahányszor a jövőre gondolt. Felkúszott a nyakáig, és a torkát fojtogatta.

– Még soha nem váltunk el.

– Minden második vagy harmadik hétvégén hazajövök Raduille-ba. És ezt elvárom tőled is, ifjú hölgy!

Ezt tréfásan mondta a fiatalember, egy megrovást oszto-gató parancsnok stílusában, de az ő tekintete is megválto-zott. A szeméből eltűnt a kópéság. Ehelyett összeszorította a száját.

Különös kötelék volt kettejük között. Olyasmi, amit csak ikrek ismernek, és a kívülállók soha nem érthetik ezt az összetett és mély köteléket. Belső irányítúval rendelkeztek, amellyel mindig megtalálták egymást. Habár mindketten szerették kistestvérüket, Monique-ot, Valérie sokkal közelebb érezte magát a bátyjához. Határtalanul csodálta őt. Jules egyenrangú emberként kezelte őt, tréfálkozott és bölcselkedett vele, és mindig készen állt arra, hogy utolsó csepp véréig védelmezze.

Közös barátjuk, Gabriel is mindig része volt a játéknak. A helyi postás fia volt, és Valérie-hez hasonlóan ő is segített a levelek szortírozásában és kézbesítésében. A barátságuk még gyerekkorukban kezdődött. Amikor Jules és Valérie kilencévesek voltak, és Párizsból vidékre költöztek, ő volt az első barátjuk az iskolában. Körbevezette őket a faluban, és megmutatta nekik a legjobb helyeket, ahol játszani és heverészni tudtak. Valérie kettejükkel kalandozott az erdőben, együtt itták első pálinkájukat, cseresznyét loptak a szomszéd kertjéből, és számtalan csínytevést eszeltek ki. Olyan dolgokat csináltak, amelyek az ő szemükben a gondtalan gyerekkort jelentették.

– Valérie, ez nekem sem tetszik, de ez van, ha az ember felnő.

Jules megérintette a vállát. Kék szeme tükörhöz hasonlított, mikor a húga belenézett. Valérie-nek ugyanilyen szeme volt. Ugyanolyan világos volt a bőre is, és érzéki a szája. Az arca természetesen lágyabb és nőiesebb volt, de még a hajuk is ugyanolyan volt, hullámos mogyoróbarna, némi vörösréz beütéssel.

– Gyere – mondta Jules egy idő után –, menjünk haza!

2. FEJEZET

Raduille, 1912. május

Valérie nem szerette az esküvőket. A mesterkélt tetszeni akarás, a perfekcionista buzgalom lehetetlenné tette, hogy örülni tudjon a résztvevőknek. Úgy gondolta, egy nőnek semmi haszna nincs a házasságból. Az apja gyámságából a férje gyámsága alá kerül, de ettől sem a jogai, sem a szabadsága nem lesz több.

Raduille lakói reményteljesen nyújtogatták nyakukat a templom bejárata felé, amelyen nemsokára belép a menyasszony. Leheletnyi tömjénfüst érződött a levegőben, amely elkeveredett a hölgyek parfümillatával. Valérie könnyen el tudta képzelni, ahogy Dominique a templom előtt álldogál, és az apjával zsarnokoskodik. Az esküvő előtti utolsó napok valóságos fúriává változtatták.

– Jaj, istenem – sóhajtott Jules jelentőségteljesen a fülébe. – Ha tudná, hogy...

Felhúzta a szemöldökét.

Valérie valami szórakoztatót akart mondani a bátyjának, de ekkor fülsiketítő akkorddal megszólalt az orgona, és a vendégek felálltak. Belépett a menyasszony, és csillogó szemmel, decens, rózsaszín hajszálcsíkos, fehér szaténse-lyem ruhában lépegetett a Madame Fabronként elképzelt jövője felé.

Valérie mosolyt kényszerített magára. A ruhája pontosan megfelelt a Massé család nagypolgári helyzetének, mert bár művészkörökből érkeztek, de vitték valamire. Tengerkék, bokáig érő gyapjúruhát kapott a nemrég alapított Patou divatházból, melyhez velúrcipőt viselt. Kabátjának keskeny bársonygallérja volt, és magas derékban végződött, alatta krémszínű selyemblúzt hordott magasan záródó, kerek nyakkivágással, és egy gyöngysort, amelyet mellmagasságban csomóra kötött. A széles karimájú kalap a sok kalaptűnek köszönhetően kifogástalanul ült a fején. Már előre grimaszolt, ha a fájdalomra gondolt, amikor mama szobalánya leveszi róla délután. A túlméretezett fátyol ugyanolyan színű volt, mint a kosztüm.

A pap éppen *Ruth könyvéből* olvasott fel.

– Ahová méész, oda megyek én is, ahol te vagy, ott leszek én is...

Valérie hallgatta a szavakat, anélkül hogy felfogta volna őket, és a vőlegényt figyelte. Mivel a hátát látta, nem tudott rajta semmilyen érzelmet megfigyelni. De azon morfondírozott, vajon Dominique akkor is megígérné-e neki, hogy örökké szeretni és tisztelni fogja, ha tudná, hogy Clément Fabron eredetileg az ő, Valérie kezét kérte meg. Megpróbálta elképzelni, milyen lenne, ha ő állna Dominique helyén az oltárnál, és örült, hogy nem így alakult.

– Felejtsd el Párizst! Megöröklöm apámtól a fűrészüzemet, és sokkal többet tudok majd adni neked, mint a művészet. Az a szenvedély majd elmúlik. Majd lesznek gyerekeid, azok pedig úgy lefoglalnak, hogy arra a vacakra nem is lesz szükséged. És boldog leszel, hogy nem is vesztegetél rá sok időt.

Szavainak alátámasztására bámulatra méltó tapintatlansággal még egy csókot is nyomott a szájára. Valérie elborzadva lökte el magától, és anélkül, hogy válaszolt volna, becsapta az orra előtt az ajtót.

Ilyen ez, ha az ember egy olyan faluban él, mint Raduille. Itt az emberek rendre, háziasságra, meghittsége vágynak. A tizennyolcadik születésnapja után Valérie is a kispolgári lét örök boldogságának potenciális forrása lett.

Néhányan óva intettek tőle.

– Nem szabad nála próbálkozni, a saját feje után megy.

Habár az embereknek igazuk volt, mégis rosszulestek neki ezek a szavak. A legtöbben nem vártak sokat az élettől, a hozzá hasonló álmodozókat kinevették. Már a szülei is kozmopolita lázadók hírében álltak errefelé, ezzel szemben a párizsi bohém baráti körben úgy gondolták, két lábbal állnak a földön.

Nagyon frusztráló a háziasság és a világra való nyitottság között ingadozni, na és az is nevetséges, ha az embert körüludvarolják. Valérie barátnői persze nem osztották ezt a nézetet. Az ő szemükben Valérie volt az oka, hogy nem volt udvarlója, miközben úgy tett, mintha ő maga nem is akarna mást. Valójában ez nem az akarás, hanem a lemondás kérdése volt. Ha az embernek nincs a saját botanikus kertjében egy tánciskolája, mint mamának, akkor nehezen lehet egyidejűleg művész, feleség és anya. Nem Raduille-ban.

Valérie ezért napról napra egyre jobban örült Párizsnak. Vonzotta a város, ahol a nők szabadszelleműek és öntudatosak, a beszélgetésük pedig sokkal több lényegi és intellektuális tartalommal bírt, mint az egészséges hajú, erős karú, gáláns férfiakról szóló ömlengések. Ebben a tekintetben egyszerűen többet várt az élettől.

– Igazi Massé – mondaná mama, ámbár titokban kézben tartotta a szálakat, ha például a hozomány gyűjtéséről és az erény felvigyázásáról volt szó.

A művészetre érzékeny szülei őt és testvéreit nyitott szellemenben nevelték, Balzac, Dumas, Proust, Zola, Gide és Colette regényeit adták a kezükbe. Különösen Adalbert Massé ragaszkodott a képzésükhöz, és hogy a gyerekek ne csak olvassák, de meg is értsék a műveket.

– Mit gondolsz, miért nem árulta el a püspök Jean Valjeant, amikor letartóztatta őt a csendőrség, ehelyett azt állította, hogy a lopott ezüstöt ajándékba adta?

Kiskora óta ilyen kérdésekkel kellett foglalkoznia, melyek abban segítettek, hogy jobban megértse az életet.

Tizennégy éves korára már Victor Hugo összes művét elolvasta. Természetesen nem hiányoztak a polcáról Wilde, Dickens, Austen és a Brontë nővérek könyveinek fordításai sem. Melville-t sajnos még nem fordították le, így az eredetivel foglalkozott. Az egész estét betöltő vacsorák és estélyek alkalmával nemcsak nyíltan lehetett vitázni, hanem kötelesség volt. Évente legalább egyszer Párizsba utaztak, amit az édesapa összekötött legújabb regényének felolvasó körútjával. A látogatás a Louvre-ba, más múzeumokba és galériákba magától értetődő volt. Madame és Monsieur Massé azt akarták, hogy a gyerekeik élvezzék a kulturális sokszínűséget maguk körül. Az akarták, hogy átéljék a mágiát, amit

a művészet idéz elő, hogy érezzék a lélek erejét, és becsüljék meg azt a munkát is, amely a színpad mögött zajlik.

– Párizst a kultúra szelleme irányítja, amely a Szajján felé kanyarog és táplál minket – szokta mondani papa.

Mielőtt Adalbert bekerült volna az irodalmi világba, a *Le Figarónál* kereste kenyerét mint karikaturista, emellett a Colarossi Akadémián tanított, ahol a tíz évvel fiatalabb Françoise tanult. A pár azonban nem ott ismerkedett meg, hanem a Folies Bergère-ben.

Mama a művészeti tanulmányai mellett Loïe Fuller táncosai között táncolt, és amikor felismerte az előcsarnokban a fiatal professzort, odabiccentett neki. Éppen a Folies Bergère-ben, amelynek helyiségeibe az első osztályú éjszakai hölgyeknek szabad bejárásuk volt, hogy gondoskodjanak a látogatószám növeléséről. Nyíltan nem hirdethették mesterségüket, csupán egy biccentés volt megengedett. Mindez kínos félreértéshez vezetett, amin a házaspár még évekkel később is nevetett. Ez 1892-ben történt. Egy évvel később összeházasodtak. 1894-ben megszülettek az ikrek, Valérie és Jules, majd 1899-ben érkezett Monique. Édesapjuk áttörést ért el íróként egy kalandregénnyel, amelyben egy pap segít a rendőrségnek egy gyilkosság felderítésében. Az alap-történet lehetőséget adott arra, hogy sorozat legyen belőle, amely évről évre egyre többet hozott a konyhára.

A család helyet kapott a nagypolgárság soraiban, és Párizsból Normandiába költözött. Mamát a természet inspirálta a koreográfiákban, papa pedig remekül tudott távolságot tartani a város zajától, és otthon írt.

Valérie-t egy torokköszörülés ragadta ki gondolataiból. Jules a jegyesekre mutatott, akik éppen kimondták az igent.

Valérie felsóhajtott. Egy nagydarab férfi állt előtte, és eltakarta a kilátást.

– Semmit sem látok – mormogta.

De mivel a ceremónia sem igen érdekelte, a vendégeken jártatta pillantását. Néhányan örömkönnyeket törölgettek, mások irultak-pirultak, megint mások boldogan mosolyogtak. De mindenki egyöntetűen előrenézett, a jegyespár felé.

Valérie pillantása ekkor megakadt az egyetlen személyen, aki őt nézte, és bátorítóan feléje hunyorított.

Gabriel Pigalle volt az. Rögtön mosolyognia kellett. Jó volt tudni, hogy a bátyján kívül van még valaki, aki összeesküdött vele. Szavak nélkül is megértette Valérie-t, ismerte az álmait és a konvenciókkal szembeni ellenérzéseit. Egy ideje azonban még valami rejtőzött a pillantásában, valami, amit Valérie nem tudott a helyére tenni, és ami egyszerre irritálta és elbűvölte. *Másképpen* nézett rá, mint azelőtt, egyre jobban érezte magát a társaságában, és néha teljesen kipirult, ha vele beszélt. Voltak olyan napok, amikor ezek az érzések nyugtalanították a lányt. Amikor rágondolt tanulmányai közeledtére, és be kellett látnia, hogy a barátságuk legkésőbb ősszel már nem lesz ugyanaz. Lassan elhalványul, míg végül teljesen eltűnik, ami megtörténik, amikor az ember szem elől téveszt valakit. A szomorú gondolat sóhajra készítette.

Délután a Bonaparte-ban folytatódott a mulatság. Úgy tűnt, az egész falu hivatalos rá. Valérie belepillantott abba az életbe, amely rá is várt: a lányok táncolnak a népzenere, szalagjaik röpködnek, szoknyáik szinte úsznak körülöttük. Florence, az egyik barátnője, aki tavaly nyáron ment férjhez, terhes volt, és kéretlenül is elárasztották tanácsokkal. A családapák a padokon ültek, bort ittak, pipáztak és doboltak

a zene ütemére. Az anyák fülüknél fogva ráncigálták rosszalkodó fiaikat. Az öregek elmúlt napokra emlékeztek, és anekdotákkal szórakoztatták a társaságot.

De ez már nem az ő világa. Valérie érezte, hogy eltávolodik mindettől. Táncolt néhányszor Jules-lel, részt vett egy körtáncban, tréfálkozott, nevetett, de ez nem volt valódi vidámság. Azután türelmesen várta, hogy eldobják a menyasszonyi csokrot.

Éppen a feje mellett repült el, és az unokatestvére, Claudine kapta el.

– Bravó, Claudine! Te leszel a következő! – kiáltotta Monique lelkesen.

A nagy izgalom közepette Valérie elosont, mintha csak tolvaj lenne. Nem volt nehéz, szívesen kerülték őt, és tudta, hogyan használja ki láthatatlanságát.

Csak egyvalaki vette észre, és olyan erősen szorította meg a vállát, hogy Valérie megijedt.

– Gabriel! – zihálta elutasítóan.

Amaz huncutul mosolygott, és elhúzta a száját.

– Csak nem akarsz máris elmenni, anélkül hogy táncolnál velem?

Valérie szíve szerint akart volna, és bár alig tudott ellenállni Gabriel mosolyának, egyszerre nagyon elege lett.

– Már nincs kedvem táncolni – mondta mogorván, és otthagya.

Meleg volt, sütött a nap, és Raduille környékén virágoztak a gyümölcsfák. Néhány héttel azelőtt visszatértek a vándormadarak a vidékre, és a *Titanic*, amit áprilisban Jules-lel úgy megcsodáltak, több mint ezer utassal a tenger fenekén pihent. Micsoda tragédia!

Valérie végigsétált a falu főutcáján, maga mögött hagyta a szomszédok borostyánnal futtatott házát, és beszívta a levegőt. Szerette a tavaszt, annak minden lágy illatával, csi-csergésével, susogásával, mormogásával és az este frissességével. Kapóra jött, hogy a műterme olyan messze esett.

A műterem épülete már több mint kétszáz éves volt. Mesélték, hogy régen egy gyógyító asszony lakott benne. Szám-talan különleges növényt és gyógynövényt nevelt a kertjében, gyógyfőzeteket készített, de mérgeket is árult, ami végül a vesztét okozta. Valérie képzeletében az asszony nem kisebb személy volt, mint Madame de Montespannak, XIV. Lajos egykori szeretőjének méregkeverője. Nem tudta, mi történt a boszorkánnyal. Csak a ház maradt meg, és Valérie-nek néha az volt az érzése, az egykori tulajdonos még mindig jelen van a falai között. Nem volt félelmetes ez az érzés, egyfajta házikísértetként gondolt az asszonyra, aki ösztönözte őt.

Gondolataiba merülve nyitotta ki az ajtót, és szemügyre vette a műtermet, amelyet nemsokára elhagy. Fájdalmas arccal halászta ki a tűket a hajából, és levette a kalapját. Habár rendet tartott, a műterem lassan már úgy nézett ki, mint egy lomtár, amely túl kicsinek bizonyult Valérie alkotóvágya mellett. Három állvány is állt a teremben, rajtuk megkezdett festmények, a szoba közepén egy öreg dívány terpeszkedett. A fiókos szekrényekben különböző képek voltak összezsúfolva, további képek a falnak támaszkodtak. Hátul egy kis heverő kapott helyet, ahol pihenni szokott. Ezenkívül volt még a műteremben egy komód, különböző tárolószekrények az eszközeinek, továbbá egy könyvespolc. Egy kályha is tartozott a berendezéshez, hogy a lány ne fázzon télen, legalábbis elméletben. De a kályhacső évek óta eldugult, és

ahelyett, hogy megjavíttatta volna, inkább vacogott. A falakon polcok sorakoztak mindenféle kellékekkel, és volt két, tölgyfából készült munkaasztala is. A festék és az olaj szaga beette magát a falakba. Mindenütt fehér vagy félkész vásznak vártak a befejezésre. Az ecsetek és a festőköpeny szírénekükkel csalogatták. Itt kezdődött a Teremtés. Itt ismerete meg a művészetet, itt születtek meg az ötletei, majd az alkotásai. Teljes szívvel csüngött ezen a műtermen, a menedékén.

Hirtelen elfogta a sírás. Nemcsak azért, mert hiányzott a vele egykorúak társasága, amit bár kényszerűen elfogadott, ugyanakkor sajnált is. Nemcsak a sanda pillantások miatt, amit a háta mögött váltottak, a lányok vihogása miatt, amiért ő annyira más volt. Elborította a félelem. Attól félt, hogy Párizsban ugyanez fog történni vele: ugyanígy kívülálló marad.

Mit szalasztana el, ha Párizsba menne? A Bonaparte-ban nélküle folyt tovább az ünnepség, amely megmutatta, mi az, amiben neki sosem lesz része – és amit nem is akart elérni. Ha az ember fiatalon köt házasságot, nem döntheti el tudatosan, hogy lesz-e, vagy sem gyereke. Valérie megijedt attól a jövőképtől, hogy anya és háziasszony legyen művész helyett. Feladni a szabadságot és alárendelni magát egy férj akaratának? Nem, ez nem neki való, és ezért soha nem is volt fogékony az ellenkező neműekkel való játszadozásokra. Gabriel képe akaratlanul is felbukkant előtte. Miért gondol most rá? Talán az ő közeledését elfogadná? Ki tudja. Nincs semmi értelme röviddel az elutazása előtt ezen gondolkodni. Nemsokára Párizsban lesz. Ott is rátalálhat a szerelem.

– Itt bujkálsz hát!

Jules karba font kézzel támaszkodott az ajtónak, majd előhúzott egy Gauloises-t.

– A belső iránytű – akarta mondani Valérie, de a fojtogató könnyek miatt nem jött ki hang a torkán.

– Ó, Val, mi bajod? Már most búcsúzol a műtermedtől?

Oly sok mindent megosztott a bátyjával, de most nem tudta kiönteni a szívét.

– Igen, igen, borzalmasan fog hiányozni. Te, a családuknak, a barátaink... Gabriel... Mihelyt vége a nyárnak, a feje tetejére áll az életünk. Minden másképp lesz, Jules.

– De ez nem feltétlenül rossz, Valérie – vigasztalta a testvére.

Az erős dohányillat az orrába kúszott, ahogy Jules közelebb lépve átölelte. – Semmi sem marad ugyanaz. A dolgok változnak, a Föld forog tovább. És most jön el a te időd. És az enyém! Örülj neki!

– Nem vagyok benne biztos, hogy készen állok rá.

A lány keze eltűnt a bátyjájában.

– Tudod, a változásoknak mindegy, hogy készen állsz-e, vagy sem. Bekövetkeznek, akár megengeded, akár nem. És jó ez így, különben semmi sem történe. Az egyetlen, amit befolyásolni tudsz, a saját hozzáállásod. Egyedül te döntöd el, hogy mit kezdesz az életeddél. A te életeddél. A te világod nem Raduille-ban van, hanem odakint.

Kezével Párizs felé mutatott.

Valérie érezte, hogy ezek a szavak megérintik, sőt máris kifejtik gyógyító hatásukat. Jules-nek igaza van, a hozzáállása az egyetlen, ami számít. Várakozásteljesen nézett körül még egyszer a műteremben. Azután bezárta az ajtót, és kart karba öltve hazasétált a bátyjával.